

TKR 014 Anyanyelvi kritériumvizsga

Érvényes: a KRE Bölcsészettudományi Kar osztatlan tanári szakjaira 2014-től felvételt nyert hallgatók számára

Készítette: KRE BTK MNYIKI Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2015. március 26.

TKR 014 Anyanyelvi kritériumvizsga

Minden, 2014-ben, illetve azután kezdett tanárszakos hallgató számára kötelező az anyanyelvi kritériumvizsgát a tanulmányaik 1–6. féléve folyamán letenni. A kritériumvizsga 0 kreditértékű, szóbeli és írásbeli részből áll. A komplex szóbeli és írásbeli vizsga célja a tanári hivatáshoz szükséges anyanyelvi kompetencia mérése. A szóbeli vizsga részei: kommunikáció, retorika. Az írásbeli vizsga részei: magyar helyesírás és nyelvi normativitás, magyar nyelvhelyesség. A szóbeli vizsgát a hallgatók bizottság előtt teszik, az írásbeli vizsga teszt kitöltéséből áll.

A végső érdemjegyhez a fenti négy résztárgy mindegyike 25%-ban járul hozzá. 0%-ra teljesített résztárgy esetében a kritériumvizsga érvénytelen.

Érdemjegyek:

81%–100%	jeles
71%–80%	jó
61%–70%	közepes
51%–60%	elégéses
0%–50%	elégtelen

Az anyanyelvi kritériumvizsga követelményei (témakörök, a felkészüléshez szükséges kötelező és ajánlott irodalom felsorolásával) alább olvashatók.

A vizsga letételének nem feltétele felkészítő kurzus(ok)on való részvétel. A KRE Bölcsészettudományi Kar MNYIKI Magyar Nyelvtudományi Tanszéke az anyanyelvi kritériumvizsga felkészítésére, a szabadon választható tantárgyak kreditértékének terhére hirdet nem-kötelező jelleggel felkészítő tantárgyakat, amelyek közül a hallgatók egyéni érdeklődésük és igényük alapján szabadon választhatnak. E felkészítő tantárgyak a következők:

TNM 9011 Helyesírás (2 kredit, gyakorlat, heti 1x2 óra)

TNM 9010 Nyelvi normativitás, magyar nyelvhelyesség (2 kredit, elmélet, heti 1x2 óra)

TNM 9012 Kommunikációs gyakorlatok (2 kredit, gyakorlat, heti 1x2 óra)

TNM 9013 Retorikai gyakorlatok (2 kredit, gyakorlat, heti 1x2 óra)

Aki a fenti kurzusokból egyet vagy többet eredményesen elvégez, az anyanyelvi kritériumvizsgán az adott résztárgy(ak)ból – a megszerzett érdemjeggyel arányos mértékben, max. 25 százalékkal elismerve a kurzus(ok) teljesítését –, mentességet élvez.

Eredményes felkészülést, sok sikert kívánunk!

**I. Témakörök és szakirodalom a „Helyesírás” résztémához a Komplex anyanyelvi
kritériumvizsgára**

(A témakörök után az AkH. vonatkozó szabálypontjai olvashatók.)

E részvizsga kiváltható az alábbi kurzus sikeres elvégzésével: TNM 9011 Helyesírás

1. A magyar helyesírás jellemzése. Az ábécé. A betűrendbe sorolás (AkH. 1–16.)
2. A kiejtés szerinti írásmód (AkH. 17–48.)
3. A szóelemző írásmód (AkH. 49–85.)
4. A hagyományos írásmód (AkH. 86–91.)
5. Az egyszerűsítő írásmód (AkH. 92–94.)
6. A különírás és az egybeírás (AkH. 95–142.)
7. A kis és a nagy kezdőbetűk (AkH. 143–153.)
8. Az egyes tulajdonnévfajták helyesírása:
 - a személy- és állatnevek (AkH. 155–172.),
 - a földrajzi nevek, a csillagnevek (AkH. 173–185.),
 - az intézménynevek (AkH. 186–192.)
 - a márkanevek, kitüntetések és díjak neve, a címek, tulajdonnevek köznevesülése (AkH. 193–201.)
9. Az idegen szavak helyesírása (AkH. 202–222.)
10. Az elválasztás (AkH. 223–238.)
11. Az írásjelek (AkH. 239–275.)
12. A rövidítések és a mozaikszók (AkH. 276–287)
13. A számok helyesírása. A keltezés. Egyéb esetek (AkH. 288–299.)

Kötelező szakirodalom

AkH. = *A magyar helyesírás szabályai*. 11. kiadás, példaanyagában átdolgozott lenyomat, illetve 12., szótári anyagában bővített lenyomat. 1994, 2000., 2001., 2003., 2011.
Budapest: Akadémiai Kiadó.

Erősen ajánlott továbbá a következő mű részletes magyarázatainak olvasása az AkH. szabályain kívül:

OH. = Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila szerk. 2004. *Helyesírás*. Budapest: Osiris Kiadó.

Ajánlott szakirodalom

Bozsik Gabriella szerk. 2005–2007. *Két évtized a helyesírásért*. Eger: EKF Líceum Kiadó.

Bozsik Gabriella – V. Raisz Rózsa szerk. 1996. *Helyesírásunk elvi és gyakorlati kérdéseiből*. Eger: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola.

Deme László – Fábián Pál – Tóth Etelka szerk. 2005. *Magyar helyesírási szótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Fábián Pál – Szemere Gyula 1984. A magyar helyesírás szabályainak 11. kiadásáról. *Magyar Nyelvőr* 108. 385–406.

Fábián Pál 2003. *A földrajzi nevek helyesírása*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Fercsik Erzsébet 1995. *Helyesírási kalauz*. Budapest: Korona Kiadó.

Kugler Nóra – Lengyel Klára – Markó Alexandra – Mártonfi Attila szerk. 2001. *Helyesírási diákszótár*. Budapest: Korona Kiadó.

Szathmári István 1995. *A magyar helyesírás alapjai*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Gyakorlókönyvek:

Antalné Szabó Ágnes 2004. *Helyesírásunk öröksége*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Antalné Szabó Ágnes 1996. *Hogyan írom?* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Bozsik Gabriella 1996. *Helyesírási feladat- és mondatgyűjtemény*. Eger: Student 2000.

Fercsik Erzsébet 2000. *Helyesírási kalauz. I.* Budapest: Krónika Nova Kiadó.

Hernádi Sándor 1993. *Helyesírási önképző*. Budapest: Cicero Kiadó.

Cs. Nagy Lajos 2005. *Helyesírási gyakorlókönyv*. Budapest: Trezor Kiadó.

Noll Katalin 1995. *Helyesírás mindenkinek*. Szeged: Mozaik Oktatási Stúdió.

Simon Györgyi – Zala Mária 2000. *Magyar nyelvtan és helyesírás*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.

Szabó Kálmán 1994. *Helyesírási szöveggyűjtemény*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Vörös Ferenc 1995. *Legyen biztos helyesírásunk!* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Interaktív magyar nyelvtan. CD-ROM. 2002. Kossuth Kiadó.

II. Témakörök és szakirodalom a „Nyelvi normativitás, magyar nyelvhelyesség”

résztémához a Komplex anyanyelvi kritériumvizsgára

E részvizsga kiváltható az alábbi kurzus sikeres elvégzésével: TNM 9010 Nyelvi normativitás, magyar nyelvhelyesség

1. Hangtani jelenségek, kiejtés

A magánhangzó-harmónia alakulása, a magánhangzó-illeszkedés a toldalékos szavakban; A beszédtempó gyorsulása; A beszédhangsúly, beszéd dallam alakulása; A magán- és mássalhangzók időtartamának megkülönböztetése; Hasonulás és összeolvadás a kiejtésben; A *h* és a *ch* ejtése; A zárt *ē*, nyílt *e* megkülönböztetése, az *e-ő* hangváltozatú szavak; A hagyományos írásmódú magyar tulajdonnevek kiejtése; Az idegen szavak és tulajdonnevek kiejtése; Az idegen eredetű mozaikszók kiejtése.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris. 65–72.

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 13–31.

2. Alaktani jelenségek

Az ikes ragozás; A suksükölés és szukszükölés; A nákolás; A *-nók*, *-nők* toldalék; A felszólítás nyelvi eszközei; Közszavak és településnevek határozóragjai; A *-t* tárgyrag; A többalakú, többváltozatú tövek (*ajtó-ajtaja*, *szók-szavak* stb.); Melléknevek, határozószók, igék fokozása; Többvonzatú határozók; A *-tlan*, *-tlen*, *-talan*, *-telen* képző; A *-beli*, *-beni*, *-bani* és *-bóli*, *-böli* toldalék; A kötőhangzó szerepe.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris. 52–65.

H. Varga Márta 2014. Miért berzenkedünk a *hatékonytalan* ellen? *Édes Anyanyelvünk* XXXV/4: 9.

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 68–74, 78–83, 85–90.

Zimányi Árpád (szerk.) 2008. *Beszédművelés, nyelvi norma*. Eger: EKF Líceum Kiadó. 193–196.

3. Igekötéők

Szükségtelen igekeötők; A szükséges igekeötő elmaradása; Elváló igekeötők; El nem való igekeötők; Az igekeötők idegenszerű használata; Az igekeötők használatának újabb jelenségei.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris. 25–31.

Ladányi Mária 2004. Rendszer – norma – nyelvhasználat: Igekeötős neologizmusok „helyi értéke”. In: Büky László (szerk.), *Nyelvleírás és nyelvművelés, nyelvhasználat, stilisztika*. Szeged: SZTE Általános Nyelvészeti Tanszék – SZTE Magyar Nyelvészeti Tanszék, 97–118.

Sólyom Réka 2014. Elemzések (13. és 14. esettanulmány: be igekeötős ígék elemzése). In: uő.: *A mai magyar neologizmusok szemantikája*. Nyelvtudományi Értekezések 165. Budapest: Akadémiai Kiadó. 99–110.

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 75–78, 94–95.

Zimányi Árpád (szerk.) 2008. *Beszédművelés, nyelvi norma*. Eger: EKF Líceum Kiadó. 196–201.

4. Igenevek

A befejezett melléknévi igenév használata; Az állítmányi szerepű határozói igenév használata; A beálló melléknévi igenév használata.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris. 31–37.

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 91–94, 95–97.

Zimányi Árpád (szerk.) 2008. *Beszédművelés, nyelvi norma*. Eger: EKF Líceum Kiadó. 201–205.

5. Névmások és kötőszók

A vonatkozó névmások használata; Személyes vagy mutató névmás?; Felesleges kötőszók; A kötőszók szórendje.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris. 43–52.

Sinkovics Balázs 2004. A vonatkozó névmások (*aki, ami, amely*) használatáról – régi és mai nyelvtanaink és a nyelvművelő munkák tükrében. In: Büky László (szerk.), *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei. Nyelvreírás és nyelvművelés, nyelvhasználat, stilisztika*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Általános Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék. 123–133.

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 104–108.

6. Névelők és névutók

A határozott névelő használata; A határozatlan névelő használata; A névutók használata.

Kötelező irodalom:

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 97–103.

7. Szerkezeti átrendeződés, szerkezetvegyülés

Az *-e* kérdőszócska helye; *Természetesen/valószínűleg/nyilvánvalóan...*; A szerkezetvegyülés egyéb esetei: *nehogy* kötőszós mondatok, állapothatározós kifejezések, főnévi igeneves szerkezetek.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris. 16–25.

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 115–117.

8. Egyeztetés

Alany és állítmány egyeztetése; Tárgyas és tárgyatlan igeragozás; Birtokos személyjelezés;
Egyeztetés szétszakított birtokos szerkezetben; A -k többesjel; Páros testrészek
nevének használata.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris. 37–43.

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 83–85,
109–110.

9. Egyes mondatrészek helyes használata

Alanytévesztés; A birtokos jelző ragja; Jelzős szerkezetek szórendje; Félrevezető szórend;
Jelző értékű határozó; Állandó határozó vonzatai; Tagadás, tiltás.

Kötelező irodalom:

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 108–
109, 110–115, 117–119.

10. Szókészlet

A szókincs bővítése idegen szavakkal; A szókincsbővítés egyéb módjai, szóalkotásmódok; A
morfológiai tudás szerepe az új szavak megértésében és megítélésében; Szótévesztés;
Divatszók; Rokon értelmű szavak; Közhelyek; Terpeszkező kifejezések; Szólások;
Névadási kérdések.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris. 73–87.

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 33–55,
59–61, 63–68.

Zimányi Árpád szerk. 2008. *Beszédművelés, nyelvi norma*. Eger: EKF Líceum Kiadó. 183–
193.

11. Nyelvi mítoszok, nyelvi babonák

Hétköznapi, népi vélekedések a nyelvről; Nyelvi mítoszok; Nyelvi babonák.

Kötelező irodalom:

Domonkosi Ágnes 2007. Nyelvi babonák és sztereotípiák: a helyes és a helytelen a népi nyelvészeti szemléletben. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.), *Műhelytanulmányok a nyelv műveléséről*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 71. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 141–153.
<http://web.unideb.hu/~tkis/4-1-domonkosi.pdf>

Lanstyák István 2007. A nyelvi tévhitekről. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.), *Műhelytanulmányok a nyelv műveléséről*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 71. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 154–173.

Szepes Gyula 1986. *Nyelvi babonák*. Budapest: Gondolat Kiadó.
<http://mek.oszk.hu/01600/01688/01688.htm>

Zimányi Árpád szerk. 2008. *Beszédművelés, nyelvi norma*. Eger: EKF Líceum Kiadó. 163–182.

12. Nyelvi illemszabályok

Köszönés; Bemutatkozás, bemutatás; Telefonbeszélgetés; Megszólítás; Tegezés és magázás; Stílus; A köznyelv eldurvulása.

Kötelező irodalom:

É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris Kiadó. 87–91.

Deme László – Grétsy László – Wacha Imre (szerk.) 1987. *Nyelvi illemtan*. Budapest: Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó. 59–140, 327–366, 371–441.

Domonkosi Ágnes 2002. *Megszólítások és beszédpartnerre utaló elemek nyelvhasználatunkban*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 79. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézet. 4., 5., 6., 7., 8., 9. fejezetek: 46–165. <http://mek.oszk.hu/01700/01715/>

Zimányi Árpád 2001. *Nyelvhelyesség*. Harmadik, bővített kiadás. Eger: Líceum Kiadó. 56–58.

Ajánlott szakirodalom:

Heltainé Nagy Erzsébet 2008. A normativitás mint értékszempont a nyelvművelésben és a nyelvi tanácsadásban. *Magyar Nyelvőr* 132: 265–278.

Heltainé Nagy Erzsébet 2007. A nyelvművelés fogalma és terrénumai. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.), *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához* 71. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 13–26.

Ajánlott továbbá az alábbi, gyakorlati segítséget nyújtó kézikönyvek alapos tanulmányozása:

Balázs Géza 2002. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina Kiadó.

Grétsy László – Kemény Gábor (szerk.) 2005. *Nyelvművelő kézisztár*. Második, javított és bővített kiadás. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

**III. Témakörök és szakirodalom a „Kommunikációs gyakorlatok” résztémához a
Komplex anyanyelvi kritériumvizsgára
E részvizsga kiváltható az alábbi kurzus sikeres elvégzésével: TNM 9012
Kommunikációs gyakorlatok**

1. A kommunikáció meghatározása, fogalma

Kötelező irodalom:

- Crystal, David 2003. A kommunikáció meghatározó jegyei. In: uő.: *A nyelv enciklopédiája*. Budapest: Osiris Kiadó. 492–494.
- Róka Jolán 2002. Mit értünk kommunikáción? In: uő.: *Kommunikációtan. Fejezetek a kommunikáció elméletéből és gyakorlatából*. Budapest: Századvég Kiadó. 9–11.
- Sólyom Réka 2014. A kommunikáció meghatározása, fogalma, alaptételei. Nyelvi kompetencia – kommunikációs kompetencia. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 13–20. (1. fejezet)

2. A kommunikáció alaptételei

Kötelező irodalom:

- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2004. A kommunikáció alaptételei. In: uők.: *Kommunikáció szóban és írásban*. Budapest: Krónika Nova Kiadó. 18–19.
- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2006. A kommunikáció alaptételei. In: uők.: *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 17–18.
- Sólyom Réka 2014. A kommunikáció meghatározása, fogalma, alaptételei. Nyelvi kompetencia – kommunikációs kompetencia. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 13–20. (1. fejezet)

3. Nyelvi kompetencia – kommunikációs kompetencia

Kötelező irodalom:

- Bańczerowski Janusz 1994. A kommunikációs kompetencia és összetevői. *Magyar Nyelvőr*. 277–286.
- Sólyom Réka 2014. A kommunikáció meghatározása, fogalma, alaptételei. Nyelvi kompetencia – kommunikációs kompetencia. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 13–20. (1. fejezet)
- Szőke-Milinte Enikő 2007. Kommunikációs kompetencia. In: uő.: *A kommunikációs kompetencia fejlesztése*. Piliscsaba: PPKE BTK. 24–36.

4. A kommunikáció típusai, válfajai

Kötelező irodalom:

- Raácz Judit 2004. A kommunikáció típusai. In: Fercsik Erzsébet – Raácz Judit: *Kommunikáció szóban és írásban*. Budapest: Krónika Nova Kiadó. 19–20.
- Fercsik Erzsébet – Raácz Judit 2006. A kommunikáció típusai., A kommunikáció fajtái a résztvevők száma szerint. In.: uők.: *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 19–20., 25–28.
- Sólyom Réka 2014. A kommunikáció típusai és tényezői. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 21–28. (2. fejezet)

5. A kommunikáció tényezői

Kötelező irodalom:

- Fercsik Erzsébet – Raácz Judit 2006. A kommunikációs folyamat tényezői. In.: uők.: *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 14–17.
- Sólyom Réka 2014. A kommunikáció típusai és tényezői. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az*

Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 21–28. (2. fejezet)

6. Kommunikációs modellek típusai I.: Lasswell, Shannon–Weaver és Gerbner modellje

Kötelező irodalom:

- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2006. A kommunikációs modellek. In: uő.: *Kommunikáció és nyelvhasználat.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 20–25.
- Gászpor Réka 2010. A kommunikációkutatás kezdetei, általános kommunikációs modellek. In: uő.: *Bevezetés a kommunikációelméletbe: a kommunikáció jelensége.* Kolozsvár: Scientia Kiadó. 20–33.
- Róka Jolán 2002. A kommunikáció általános és specifikus modelljei. In: uő.: *Kommunikációtan. Fejezetek a kommunikáció elméletéből és gyakorlatából.* Budapest: Századvég Kiadó. 13–29.
- Sólyom Réka 2014. Kommunikációs modellek típusai. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz.* Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 29–37. (3. fejezet)

7. Kommunikációs modellek típusai II.: Newcomb, Westley–MacLean, Dance és Jakobson modellje

Kötelező irodalom:

- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2006. A kommunikációs modellek. In: uő.: *Kommunikáció és nyelvhasználat.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 20–25.
- Gászpor Réka 2010. A kommunikációkutatás kezdetei, általános kommunikációs modellek. In: uő.: *Bevezetés a kommunikációelméletbe: a kommunikáció jelensége.* Kolozsvár: Scientia Kiadó. 20–33.
- Róka Jolán 2002. A kommunikáció általános és specifikus modelljei. In: uő.: *Kommunikációtan. Fejezetek a kommunikáció elméletéből és gyakorlatából.* Budapest: Századvég Kiadó. 13–29.

Sólyom Réka 2014. Kommunikációs modellek típusai. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 29–37. (3. fejezet)

8. A kommunikáció verbális szintje: a nyelv, a beszéd és az írás

Kötelező irodalom:

Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2006. A nyelvről. In: uők.: *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 65–86.

Németh Erzsébet 2002. A szóbeli kommunikáció. In: uő.: *Az önismeret és a kommunikációs készség fejlesztése*. (A Budapesti Kommunikációs Főiskola tankönyvei/2). Budapest: Századvég Kiadó.

Róka Jolán 2002. A verbális szint. In: uő.: *Kommunikációtan. Fejezetek a kommunikáció elméletéből és gyakorlatából*. Budapest: Századvég Kiadó. 33–34.

9. A nem verbális kommunikáció

Kötelező irodalom:

Bańczerowski Janusz 1996. A nem-verbális kommunikáció egyes kérdései. *Magyar Nyelvőr* 187–195.

Raátz Judit 2004. Mozgásos kommunikáció. In: Fercsik Erzsébet – Raátz Judit: *Kommunikáció szóban és írásban*. Budapest: Krónika Nova Kiadó. 43–67.

Pease, Allan 1989. Területek és zónák. In: Pease, Allan: *Testbeszéd*. Budapest: Park Kiadó. 22–34.

Pease, Barbara – Pease, Allan 2012. A tizenhárom leggyakoribb gesztus. In: Pease, Barbara – Pease, Allan: *A testbeszéd enciklopédiája*. Budapest: Park Könyvkiadó. 214–232.

Sólyom Réka 2014. A nem verbális kommunikáció. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 38–45. (4. fejezet)

10. A szóbeli, az írásbeli és az írott-beszélt kommunikáció összehasonlítása

Kötelező irodalom:

Fercsik Erzsébet 2004. Az írásbeli és a szóbeli kommunikáció kapcsolata. In: Fercsik Erzsébet – Raátz Judit: *Kommunikáció szóban és írásban*. Budapest: Krónika Nova Kiadó. 115–125.

Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2006. A nyelvi és nem nyelvi kommunikáció összehasonlítása., In: uő.: : *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 56–65.,

Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2006. A szóbeli és az írásbeli kommunikáció. In: uő.: : *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 87–90.

11. Az internetes kommunikáció sajátosságai

Kötelező irodalom:

Bódi Zoltán 2004. Az írott beszélt nyelv. In: uő.: *A világháló nyelve*. Budapest: Gondolat Kiadó. 32–55.

Buda Béla 2001. Az elektronikus kommunikációs kultúra árnyoldalai? Aggályok és tények az internet és a mobiltelefon visszaélő, ill. túlhasználásával kapcsolatban. In: Nyíri Kristóf szerk. *A 21. századi kommunikáció új útjai*. MTA Filozófiai Kutatóintézete. Budapest. 76–104.

Érsok Nikoletta Ágnes 2003. Írva csevegés – virtuális írásbeliség. *Magyar Nyelvőr* 127 (1). 99–104.

Sólyom Réka 2014. Az internetes kommunikáció sajátosságai. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 60–66. (7. fejezet)

Veszelszki Ágnes szerk. 2012. *Netszótár. @-tól a zukbergnetig*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

12. Az állati kommunikáció jellemzői

Kötelező irodalom:

- Kenesei István et al. 2011. Állati kommunikáció – emberi nyelv. In: Kenesei István szerk. *A nyelv és a nyelvek*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 17–42.
- Sólyom Réka 2014. Az állati és az emberi kommunikáció. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 46–50. (5. fejezet)

13. Az állati és az emberi kommunikáció összehasonlítása

Kötelező irodalom:

- Kenesei István et al. 2011. Állati kommunikáció – emberi nyelv. In: Kenesei István szerk. *A nyelv és a nyelvek*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 17–42.
- Sólyom Réka 2014. Az állati és az emberi kommunikáció. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 46–50. (5. fejezet)

14. A nemek és a kommunikáció. Hasonlóságok és különbségek a nemek kommunikációjában

Kötelező irodalom:

- Fercsik Erzsébet – Raácz Judit 2006. A női és a férfikommunikáció. In: *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 39–40.
- Harding, Sandra – Wood, T. Julia 2003. Az álláspont elmélet. In: Griffin, Em szerk. *Bevezetés a kommunikációelméletbe*. Budapest: Harmat Kiadó. 456–468.
- Kramarac, Cheris 2003. Az elnémitott csoport elmélete. In: Griffin, Em szerk. *Bevezetés a kommunikációelméletbe*. Budapest: Harmat Kiadó. 469–481.
- Sólyom Réka 2014. A nemek és a kommunikáció. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 51–59. (6. fejezet)

Tannen, Deborah 2003. A nemek nyelvi dialektusai. In: Griffin, Em szerk. *Bevezetés a kommunikációelméletbe*. Budapest: Harmat Kiadó. 440–454.

15. Kommunikátorok típusai: az asszertív, a szubmisszív és az agresszív kommunikátor verbális és nem verbális jellemzői

Kötelező irodalom:

Németh Erzsébet 2002. Asszertivitás: az elegánsan határozott, hatékony viselkedés. In: uő.: *Az önismeret és a kommunikációs készség fejlesztése*. (A Budapesti Kommunikációs Főiskola tankönyvei/2). Budapest: Századvég Kiadó. 73–80.

Sólyom Réka 2014. A hatékony kommunikáció: az asszertivitás, a meghallgatás és az empátiakeltés. Kommunikáció a gyakorlatban: technikai alapok. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 67–79. (8. fejezet)

16. A hatékony kommunikáció: az asszertivitás, az aktív meghallgatás és az empátiakeltés

Kötelező irodalom:

Németh Erzsébet 2002. Az aktív meghallgatás és empátiakeltés. In: uő.: *Az önismeret és a kommunikációs készség fejlesztése*. (A Budapesti Kommunikációs Főiskola tankönyvei/2). Budapest: Századvég Kiadó. 65–72.

Sólyom Réka 2014. A hatékony kommunikáció: az asszertivitás, a meghallgatás és az empátiakeltés. Kommunikáció a gyakorlatban: technikai alapok. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 67–79. (8. fejezet)

17. Kommunikáció konfliktushelyzetben: kérés megfogalmazása, kérés elutasítása, kifogások, reklamációk, kritika kezelése

Kötelező irodalom:

- Németh Erzsébet 2002. Megterhelő kommunikációs helyzetek kezelése. In: uő.: *Az önismeret és a kommunikációs készség fejlesztése*. (A Budapesti Kommunikációs Főiskola tankönyvei/2). Budapest: Századvég Kiadó. 81–91.
- Németh Erzsébet 2002. A kifogások, reklamációk kezelése. In: uő.: *Az önismeret és a kommunikációs készség fejlesztése*. (A Budapesti Kommunikációs Főiskola tankönyvei/2). Budapest: Századvég Kiadó. 93–99.
- Sólyom Réka 2012. Problémás kommunikációs helyzetek. In: Dobolán Katalin szerk.: *Magyar nyelv – Tanári Kincsestár. 21. kiegészítő kötet, 2012. március*. Budapest: Raabe Kiadó.
- Sólyom Réka 2014. Kommunikációs konfliktusok: kérés megfogalmazása, kérés elutasítása, kifogások, reklamációk, kritika kezelése. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 80–90. (9. fejezet)

18. A tömegkommunikáció funkciói. A tömegkommunikációs eszközök fejlődéstörténete

Kötelező irodalom:

- McQuail, Denis 2003. A tömegkommunikáció sajátosságairól. In: Horányi Özséb szerk. *Kommunikáció I.: Válogatott tanulmányok. A kommunikatív jelenség*. 2. bővített és javított kiadás. Budapest: General Press Kiadó. 102–169.
- Róka Jolán 2002. A tömegkommunikációs eszközök. In: uő.: *Kommunikációtan. Fejezetek a kommunikáció elméletéből és gyakorlatából*. Budapest: Századvég Kiadó. 74–96.
- Sólyom Réka 2014. A tömegkommunikáció I. A tömegkommunikáció funkciói. A tömegkommunikációs eszközök fejlődéstörténete. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgálathoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 91–96. (10. fejezet)

Szekfü András 1999. A szervezetek kommunikációjáról. In: Béres István – Horányi Özséb szerk. *Társadalmi kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó. 86–95.

19. Meggyőzés és reklámok. Nyelvi manipulációk

Kötelező irodalom:

- Aronson, Elliot 2003. (és utánnnyomásai) A tömegkommunikáció, a propaganda és a meggyőzés. In: uő. *A társas lény*. Budapest: KJK-Kerszöv. 73–121.
- Harré, Rom 1997. Meggyőzés és manipulálás. In: Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás szerk. *Nyelv – kommunikáció – cselekvés*. Budapest: Osiris Kiadó. 627–643.
- Salánki Ágnes 2001. Hasznos reklámfogások, avagy mi csábítja vásárlásra a fogyasztót? In: uő. szerk. *A reklámról – ma – Magyarországon*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó. 111–122.
- Sólyom Réka 2014. A tömegkommunikáció II. Meggyőzés és reklámok. Nyelvi manipulációk. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgáláshoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 97–105. (11. fejezet)

20. Kultúraközi kommunikáció

Kötelező irodalom:

- Buda Béla 1992. Kommunikáció és kultúra. In: Hidasi Judit szerk. *Kultúra – viselkedés – kommunikáció*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 9–26.
- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2006. Kultúraközi kommunikáció. In: uők. *Kommunikáció és*
- Niedermüller Péter 1999. A kultúraközi kommunikációról. In: Béres István – Horányi Özséb szerk. *Társadalmi kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó. 96–111.
- Pease, Barbara – Pease, Allan 2004. (és további kiadásai) Kulturális különbségek. In: uők. *A testbeszéd enciklopédiája*. Budapest: Park Kiadó. 100–115.
- Sólyom Réka 2014. Kultúraközi kommunikáció. In: uő.: *Kommunikációs gyakorlatok. Kari jegyzet a Kommunikációs gyakorlatok című tárgy oktatásához és az Anyanyelvi kritériumvizsgáláshoz*. Budapest: KRE BTK – Patrocinium Kiadó. 106–114. (12. fejezet)

Ajánlott szakirodalom

- Angelusz Róbert 1995. *Kommunikáló társadalom*. Budapest: Ferenczy Könyv- és Lapkiadó.
- Aronson, Elliot 2003. *A társas lény*. Budapest: KJK-Kerszöv.
- Árvay Anett 2003. A manipuláció és a meggyőzés pragmatikája a magyar reklámszövegekben. In: Bibok Károly – Németh T. Enikő szerk. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XX*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 11–35.
- Buda Béla 2000. *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei*. Budapest: Animula Egyesület. 33–46. Letölthető: <http://mek.oszk.hu/02000/02009/02009.htm>
- Buda Béla 2001. Az elektronikus kommunikációs kultúra árnyoldalai? Aggályok és tények az internet és a mobiltelefon visszaélő, ill. túlhasználásával kapcsolatban. In: Nyíri Kristóf szerk. *A 21. századi kommunikáció új útjai*. MTA Filozófiai Kutatóintézete. Budapest. 76–104.
- Forgách József 1993. *A társas érintkezés pszichológiája*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Gáspor Réka 2010. *Bevezetés a kommunikációelméletbe: a kommunikáció jelensége*. Kolozsvár: Scientia Kiadó.
- Hidasi Judit 2004. *Interkulturális kommunikáció*. Budapest: Scolar Kiadó.
- Holló Dorottya 2008. *Értsünk szót! Kultúra, nyelvtanítás, nyelvhasználat*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Schmidt, Thomas 2009. *Konfliktuskezelési tréninggyakorlatok*. (Ford. Szőke Zsófia Eszter). Miskolc: Z-Press.

IV. Témaajánlatok Retorika tárgyból az Anyanyelvi kritériumvizsgára
E részvizsga kiváltható az alábbi kurzus sikeres elvégzésével: TNM 9013 Retorikai
gyakorlatok

Feladat: 5 perces, szabadon elmondott érvelő beszéd előadása és beadása (max. 3 gépelt oldal). Pro-kontra érvelés, állásfoglalás.

A beszéd kötelező elemei:

- kapcsolat a hallgatókkal;
- elővázlat;
- kifejtés érvekkel, ellenérvekkel, példákkal;
- átvezető mondatok, összekötő elemek;
- összegzés, személyes álláspont megfogalmazása;
- alakzatok és stíluseszközök alkalmazása;
- memoriter.

Témák (közülük egyet kell kiválasztani és kidolgozni, kinyomtatva benyújtani és szóban előadni):

1. Szükség van-e a bölcsészeti tudományokra a 21. században?
2. Szükség van-e művészetekre a 21. században?
3. Szükség van-e rendszeres sportolásra?
4. Használhatnak-e e-bookot az általános és középiskolában?
5. Szükség van-e a családon belüli erőszak törvényi szabályozására?
6. Hús vagy zöldség?
7. A férfi dolgozik, a nő „otthon van”?
8. Család vagy karrier?
9. Család vagy önmegvalósítás?
10. Gyermek vagy gyermekek?
11. Családi élet vagy egyedüllét?
12. Itthon vagy külföldön?
13. Kelet vagy Nyugat? (hatalom, kultúra, jövő)

14. Lenne-e Magyarországon köztársasági elnök?
15. Lenne-e Magyarországon középiskolai tanár?
16. Lenne-e Magyarországon orvos?
17. Diploma vagy szakma?
18. Hajléktalanok az utcán. Jó vagy rossz?
19. Koldusok az utcán. Jó vagy rossz?
20. Abortusztörvény¹
21. Eutanázia (kegyes halál) engedélyezése
22. Halálbüntetés visszaállítása
23. Kutya vagy macska?
24. Város vagy falu?
25. Tegezés vagy magázás?

A felkészüléshez ajánlott szakirodalom

- Aczél Petra 2001. *Retorika. A szóból épült gondolat. Gyakorlókönyv.* Budapest: Krónika Nova Kiadó.
- Adamik Tamás – A. Jászó Anna – Aczél Petra 2004. *Retorika.* Budapest: Osiris Kiadó.
- Margitay Tihamér 2004. *Az érvelés mestersége.* Budapest: Typotex Kiadó.
- Róka Jolán szerk. 2003. *Szónoklatok nagykönyve iskolaigazgatóknak.* Budapest: Raabe Kiadó.
- Sólyom Réka 2011. Retorika a gyakorlatban. In: Dobolán Katalin szerk. *Magyar nyelv – Tanári Kincsestár. 19. kiegészítő kötet, 2011. szeptember.* Budapest: Raabe Kiadó.
- Szabó G. Zoltán, Szörényi László 1988. *Kis magyar retorika. (Fogalommutatóval.)* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Szálkáné Gyapay Márta 1999. *Gyakorlati retorika.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Wacha Imre 1994. *A korszerű retorika alapjai I–II.* Budapest: Szemimpex Kiadó.

¹ A 20–25. témák forrása Aczél Petra *Retorika. A szóból épült gondolat. Gyakorlókönyv* című könyve (155. o.)